

# L'Iran, quinze anys sense el 'guia' Khomeini

El juny de 1989, pocs mesos després de signar la pau amb l'Iraq, moria l'ayatol·lah Ruhollah Khomeini. El va succeir un Ali Khamenei molt menys carismàtic però que durant aquests anys ha estat capaç de millorar les relacions internacionals de l'Iran. Malgrat formar part de l'eix del mal.

**Q**uinze anys després de la mort del pare de la república islàmica, Ruhollah Khomeini, l'Iran ha relaxat el control social, que es va fer asfixiant durant els anys 80; ha millorat les dades econòmiques gràcies al petroli i a les reformes; i ha deixat de ser assenyalat, almenys pels països àrabs i europeus, com un focus de desestabilització. Tanmateix, la fractura entre els dirigents conservadors, representats pel guia de la revolució, Ali Khamenei, i els liberals, encapçalats pel president de la república, Mohamed Hatami, continua oberta i paralitza les institucions, mentre que els Estats Units insisteixen a incloure l'Iran en la llista de l'eix del mal.

La decisió del president nord-americà, George W. Bush, que en el discurs de gener de 2002, va posar l'Iran en el mateix sac que Corea del Nord i l'Iraq, s'explica no sols per l'11 de setembre. És cert que els atemptats contra les Torres Bessones i el Pentàgon van donar ales al sector més conservador, defensor de la doctrina de l'"atac preventiu" i de l'enfortiment de les relacions amb Israel i de desconfiar de les monarquies àrabs. Però aquesta no és l'única explicació de l'intent de la diplomàcia nord-americana d'aïllar el règim iranià. Les pressions israelianes compten, i més ara que el primer ministre, Ariel Sharon, és rebut a la Casa Blanca com si fos un combatent de la llibertat en un territori

àrab hostil. Però això tampoc no justifica la intransigència amb l'Iran.

L'obsessió dels successius presidents dels EUA amb l'Iran es remunta a la caiguda del xa, el seu millor aliat a la zona, el 1979, i la posterior proclamació de la república islàmica. El 4 de novembre de 1979, deu mesos després de l'arribada de Khomeini a Teheran, quan començaven a posar-se en evidència les tensions entre els diversos moviments que havien fet caure el xa Reza Pahlevi, un grup d'estudiants va ocupar l'ambaixada dels Estats Units a la capital iraniana. L'ocupació, encoratjada pel propi Khomeini, va provocar la dimissió del primer ministre Medhi Bazargan, representant del sector més prooccidental de l'heterogeni moviment contrari al xa.

Amb l'entrada a la seu diplomàtica, la revolució escarnia el país que havia ajudat la dictadura corrupta i es pronunciava com "antiimperialista". Representava, també, la victòria de Khomeini i del moviment islamista Hezbol·lah sobre els dirigents laics, nacionalistes i d'esquerra, que encara es mantenien en l'administració. La cohabitació entre Khomeini i els laics acabarà el juny de 1981, amb la destitució del president de la república, Bani Sadr.

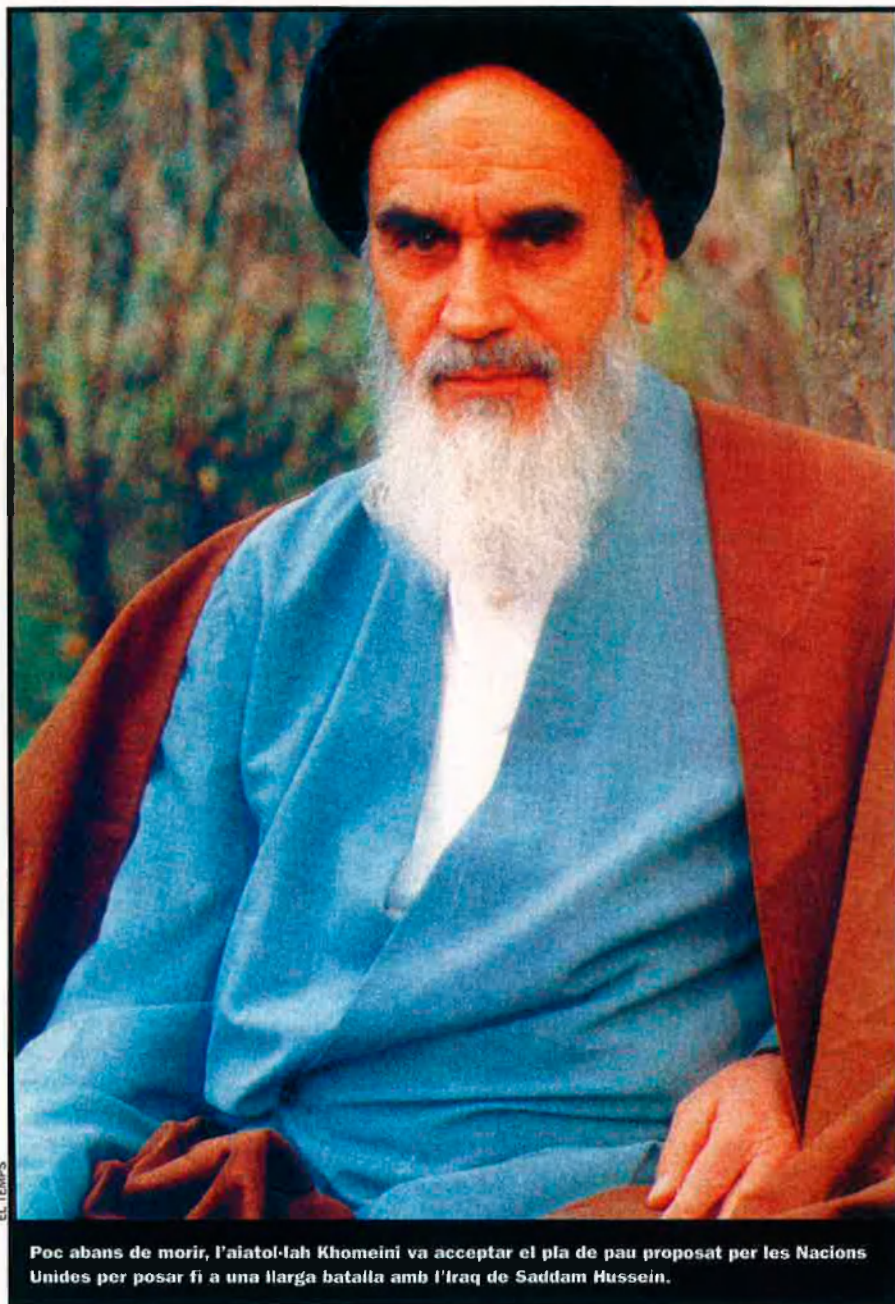
L'ocupació de l'ambaixada va sacsejar la política nord-americana. Un obscur actor de nom Ronald Reagan, més conegut a Hollywood per les seves denúncies contra companys durant l'època de

la caça de bruixes que per les seves pel·lícules, treia pit davant d'una nova humiliació dels Estats Units. I acorralava el president Jimmy Carter, un demòcrata que havia arribat a la Casa Blanca amb un discurs de denúncia de les dictadures llatinoamericanes. Un ensurt més per a Carter, ja que el juliol d'aquell mateix any els sandinistes havien entrat a Managua després d'acabar amb un dels personatges més repugnants: Anastasio Somoza. "El nostre fill de puta", com havia dit un president nord-americà uns decennis abans.

Atrapat al laberint iranià, que desconcertava tant la CIA com els acadèmics del país, Carter es va veure obligat a enviar una expedició de rescat, que va tenir un final tràgic: els helicòpters van caure el maig de 1980 al mig del desert, a un miler de quilòmetres de Teheran. Els estudiants no es van ni immutar i van mantenir els ostatges quasi un any més. El novembre, en la data de les eleccions, l'ambaixada romania ocupada i es convertia en un dels punts febles de Carter. El republicà Reagan va arrasar: el seu missatge de la revolució conservadora quallava en un país moralment desfet, que sentia que perdia terreny enfront de la Unió Soviètica i que era desafiat per un grupat de barbuts amb sotana.

La revolució iraniana no tan sols inquietava els Estats Units. Les monarquies àrabs, sobretot l'Aràbia Saudita, estaven alarmades davant de la consolidació de Khomeini, que predicava un islam combatiu, i per tant amb vocació expansiva, i denunciava la corrupció del rei i els milers de prínceps saudites. Una corrupció que era més intolerable, segons Khomeini, perquè es produïa al país on es trobaven els llocs sants de l'islam: la Meca i Medina.

A l'Iraq, Saddam Hussein seguia amb preocupació el canvi de règim a Teheran. Malgrat les rivalitats regionals, Hussein s'entenia amb el xa, amb qui havia signat un acord fronterer sobre l'estuari de Shat el-Arab que afeblia la resistència dels kurds. En l'acord, tant Hussein com el xa s'havien compromès a no utilitzar els kurds per desestabilitzar el contrari com havien fet en el passat. Amb Khomeini les coses canvia-



Poc abans de morir, l'aiatol·lah Khomeini va acceptar el pla de pau proposat per les Nacions Unides per posar fi a una llarga batalla amb l'Iraq de Saddam Hussein.

ven, perquè aquest era l'aiatol·là més respectat per la majoritària i rebel comunitat xiïta iraquiana.

Per frenar l'amenaça que representava Khomeini i guanyar prestigi en el món àrab, mancat de líders amb carisma després de la mort de Nasser, Saddam Hussein va envair l'Iran a finals de setembre de 1980. Una aventura que suposava fàcil per les purgues en l'exèrcit iranià, que havien escapat el comandament, i les lluites entre Khomeini i els laics. S'hi va acabar de decidir quan va comprovar que tant Occident com les

monarquies del Golf i la Unió Soviètica li donaven suport. La revolució no sols espantava els Estats Units i Aràbia Saudita i Kuwait, sinó també els dirigents soviètics, temorosos d'una expansió de l'islam a les repúbliques asiàtiques.

Per a desesperació de Hussein i dels seus aliats, la invasió va servir per a resoldre les divisions internes iranianes. Davant l'agressió, tots els iranians van deixar de banda les diferències: milers de joves es van enrolar en l'exèrcit, els generals del xa van ser rehabilitats i el basar, un dels suports de Khomeini, va

## El Partit de Déu contra els Estats Units i Israel

A cap país va influir tant la revolució islàmica iraniana com al Líban. A finals dels anys 70, el Líban es trobava dividit: els cristians maronites, amb el suport d'Israel, controlaven una part de Beirut i el sud del país, mentre que els musulmans, aliats amb els palestins, tenien en el seu poder una altra part de Beirut i la resta del país. Els islamistes es reunien en Amal, amb una forta implantació entre els sunnites. Síria, que mai ha deixat de considerar el Líban com un producte del colonialisme francès, exercia d'àrbitre en la guerra amb els milers de soldats que hi tenia desplegats.

La revolució iraniana va trencar l'equilibri: el missatge emancipador de Khomeini es va estendre pels miserables suburbis de Beirut i en el sud, entre la comunitat xiïta, la més pobre del país, que en els anys seixanta havia estat presentat com la Suïssa del Pròxim Orient. El resultat va ser l'emergència de Hezbol·lah (el Partit de Déu), que va desplaçar Amal com a principal força islamista. Els serveis secrets iranians, que es movien per Beirut com si fos la seva casa, també van dirigir els grups, de noms diversos, que van segrestar occidentals i van perpetrar els atemptats contra els quarters generals dels soldats nord-americans i francesos. En els atemptats van morir més de 200 persones.

Retirats els soldats occidentals, que no van poder suportar l'impacte de les morts, Síria va tornar a regnar sobre un Líban ocupat en part per Israel des de 1982. I si els atemptats van provocar la retirada nord-americana, les contínues accions de Hezbol·lah contra els soldats israelians i els seus aliats libanesos van ser decisives. Incapaç de fer front a una opinió colpejada per les morts dels seus homes, el Govern israelià es va retirar del Líban. Crescut per la mesura, Hezbol·lah va bombardejar en algunes ocasions el nord d'Israel, en signe de solidaritat amb els palestins. A. C.



L'actual líder espiritual de l'Iran, Ali Khomeini, va succeir Khomeini en un moment en què les contradiccions de la república havien sortit a la llum.

contribuir financerament a l'esforç de la guerra.

Malgrat la superioritat militar de l'Iraq, que comptava amb sofisticats avions francesos i artilleria soviètica, l'Iran va resistir les successives ofensives, sobretot al sud. La supremacia de l'aviació iraquiana, la compensava l'Iran amb un exèrcit de terra disciplinat i la determinació de desenes de milers de voluntaris (pasdaran i bassi) disposats al martiri per la revolució. En van morir milers, als camps de mines iraquians o en bombardejaments, tants que els cementiris es van haver d'ampliar perquè poguessin acollir tots els "màrtirs".

La guerra va acabar l'agost de 1988, amb el dos contrincants contra les cordes. L'Iraq es trobava al límit, amb les caixes buides malgrat les transferències dels petrodòlars de Ryad i Kuwait. L'Iran tampoc no podia més. A contracor, l'ayatol·là Khomeini va acceptar el pla de pau de les Nacions Unides, que establia el retorn de les tropes a les fronteres d'abans de la guerra. Preferia

salvar la revolució que no pas continuar una guerra que dessagnava el país.

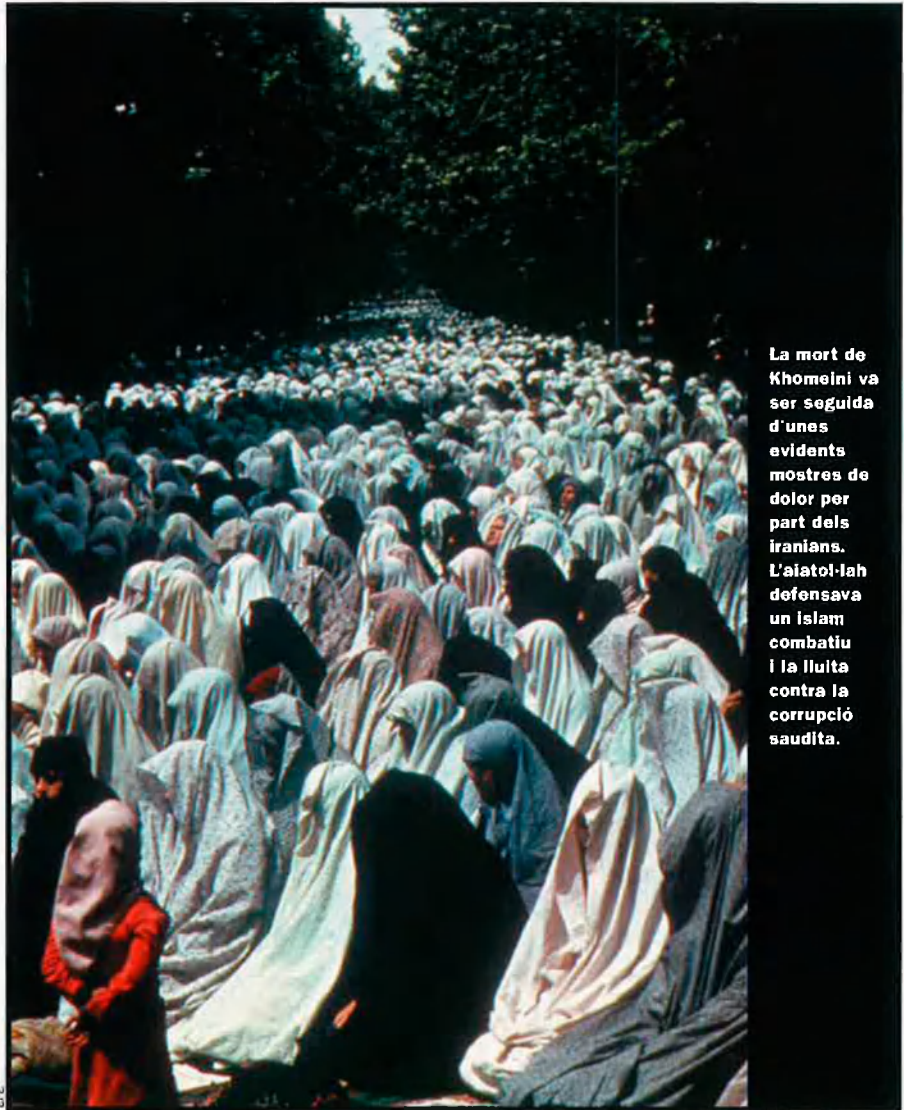
El juny de 1989, Khomeini moria i deixava la revolució en mans d'Ali Khamenei, un ayatol·là mancat de carisma però respectat. L'absència de Khomeini aguditzava les contradiccions de la república islàmica, en la qual el poder religiós (el guia de la revolució) convivía amb el poder executiu elegit per sufragi universal. En aquest cas, el poder de Khamenei, que comptava amb el suport dels clergues de Qom i les milícies dels pasdaran i els bassi, es confrontava al del president de la república, Hashemi Rafsanjani, que no amagava la seva voluntat de liberalitzar un règim aïllat.

Les tensions entre Khamenei i els reformistes, representats després pel president Mohamed Hatami, han catalitzat la vida política en els últims quinze anys. I malgrat que els conservadors controlen encara molt de poder, en especial el judicial i en les institucions socials, els reformistes han aconseguit superar l'aïllament internacional i atreure

bona part de la societat urbana en el projecte modernitzador. En els darrers anys, el Govern iranià ha restablert les relacions diplomàtiques amb els països àrabs i la Unió Europea. Els primers, perquè ja no consideren la revolució islàmica una amenaça una vegada que ha renunciat a exportar l'islam militant. La Unió Europea, perquè no pot deixar de banda un país amb immensos recursos en hidrocarburs i que és un potencial client. A canvi, Hatami renegava d'algunes decisions de l'època de Khomeini, en especial de la fatwa (decret islàmic) que condemnava a mort l'escriptor Salman Rushdie.

Els Estats Units no han canviat la seva posició. No ho van fer durant la presidència del demòcrata William Clinton ni ara amb George W. Bush. Clinton no incloïa l'Iran en l'eix del mal, perquè no existia aquesta classificació, però sí que el va qualificar repetidament com un país que donava suport al terrorisme i va aprovar la llei D'Amato, que penalitzava els inversors a l'Iran. El predecessor de Bush fill es trobava totalment atrapat per les pressions de la diplomàcia israeliana, obstinada a afeblir un país amb aspiracions de potència regional, i la síndrome de Teheran, causada per l'ocupació de l'ambaixada vint anys abans.

Antoni Castel



La mort de Khomeini va ser seguida d'unes evidents mostres de dolor per part dels iranians. L'ayatollah defensava un islam combatiu i la lluita contra la corrupció saudita.

## De Qom a Teheran tot passant per París

El pare de la república islàmica va néixer l'any 1900 a la localitat de Khomein, en el sí d'una família profundament religiosa, que el va educar en els valors del llibre sagrat, l'Alcorà. Adolescent, va seguir l'únic camí possible per als que volen formar-se en les lleis islàmiques: anar a la ciutat de Qom, on es troba la millor universitat.

De seguida va destacar com un orador brillant, que fustigava el règim del xa. Una actitud que li va costar contínues topades amb la policia política i l'exili el 1964. Aleshores ja era considerat un dels dirigents religiosos més respectats, tant pel seu comportament recte, auster, i la seva gosadia d'atacar el xa, que era la nineta dels ulls dels Estats Units i el Regne Unit. A l'Iraq, Khomeini es va instal·lar en la ciutat santa de Nayaf, i es va convertir en el referent moral tant pels xiïtes iranians com pels iraquians, perseguits contínuament pels serveis de seguretat.

Al règim iraquí, ja controlat per Saddam Hussein, li molestava un exiliat que agitava els seus xiïtes i li creava tensions

amb l'Iran, un rival a la regió amb el qual havia signat un acord de pau fronterer. El 1978 va ser expulsat a un suburbi de París. Un bon lloc per continuar estudiant i preparant la caiguda d'un règim que començava a fer aigües sense que se n'adonessin ni el mateix xa ni la CIA. Conforme més és descomponia el règim, més s'enfortia la figura d'aquell religiós ancià, de barba blanca, que despertava un fervor entre l'oposició iraniana, tant comunista com nacionalista, i el respecte dels països occidentals.

Un any després, abandonat pel seu amic més fidel, els Estats Units, i per la mateixa burgesia del basar que poc temps abans el venerava, el xa deixava el país i iniciava un humiliant periple per aconseguir un lloc on el deixessin morir. En un Iran al carrer, que celebrava la caiguda de la dictadura, Khomeini arribava a Teheran.

Començava una nova etapa, en què la vida de Khomeini es confonia amb el de la república islàmica fins la seva mort, l'any 1989. A. C.